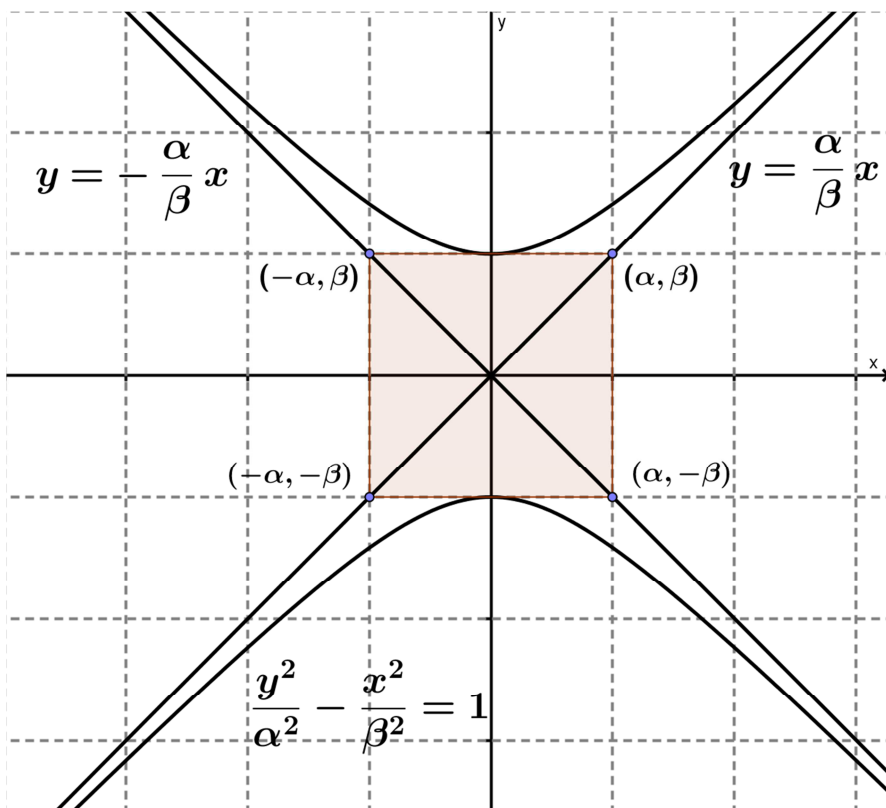

ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ Β' ΛΥΚΕΙΟΥ : Η ΥΠΕΡΒΟΛΗ

ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ 2013-2014

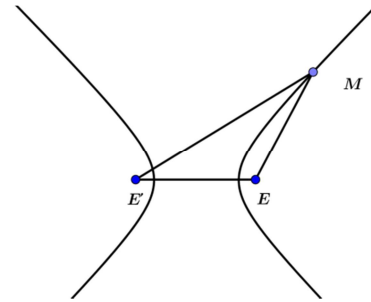
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ : ΠΑΥΛΟΣ

ΧΑΛΑΤΖΙΑΝ

2ο ΓΕΛ ΣΥΚΕΩΝ

ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ Β' ΛΥΚΕΙΟΥ**Η ΥΠΕΡΒΟΛΗ**

ΟΡΙΣΜΟΣ: Έστω E και E' δύο σημεία του επιπέδου. Υπερβολή με **εστίες** τα σημεία E και E' λέγεται ο γεωμετρικός τόπος των σημείων του επιπέδου των οποίων η απόλυτη τιμή της διαφοράς των αποστάσεων τους από τα σημεία E και E' είναι σταθερή και μικρότερη από το (EE') .

- Η σταθερή διαφορά συμβολίζεται με 2α ($\alpha > 0$)
- Η απόσταση (EE') λέγεται **εστιακή απόσταση** και συμβολίζεται με 2γ (προφανώς είναι $0 < \alpha < \gamma$)
- Για κάθε σημείο M της υπερβολής ισχύει: $|(ME) - (ME')| = 2\alpha$
- Τα σημεία A', A λέγονται **κορυφές** της υπερβολής.

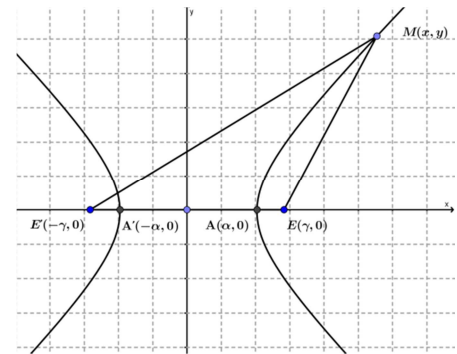
ΕΞΙΣΩΣΗ ΥΠΕΡΒΟΛΗΣ**1. Με εστίες στον άξονα $x'x$ και κέντρο συμμετρίας το $O(0,0)$**

Η εξίσωση της υπερβολής C με εστίες τα σημεία $E'(-\gamma, 0)$ και $E(\gamma, 0)$ και σταθερή διαφορά 2α είναι:

$$\frac{x^2}{\alpha^2} - \frac{y^2}{\beta^2} = 1, \quad \text{με } \beta^2 = \gamma^2 - \alpha^2$$

Οι κορυφές της έλλειψης είναι: $A'(-\alpha, 0)$, $A(\alpha, 0)$.

Κάθε σημείο $M(x, y)$ της έλλειψης έχει συντεταγμένες $x \leq -\alpha$ ή $x \geq \alpha$ και $y \in \mathbb{R}$

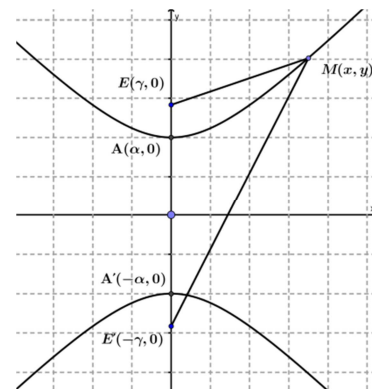
2. Με εστίες στον άξονα $y'y$ και κέντρο συμμετρίας το $O(0,0)$

Η εξίσωση της υπερβολής C με εστίες τα σημεία $E'(0, -\gamma)$ και $E(0, \gamma)$ και σταθερή διαφορά 2α είναι:

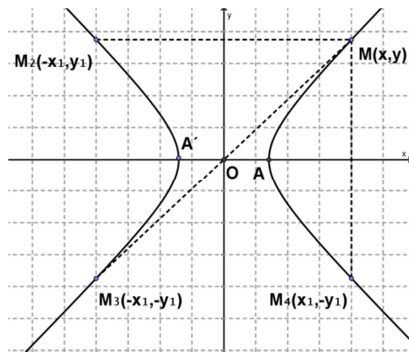
$$\frac{x^2}{\beta^2} + \frac{y^2}{\alpha^2} = 1, \quad \text{με } \beta^2 = \alpha^2 - \gamma^2$$

Οι κορυφές της υπερβολής είναι: $A'(0, -\alpha)$, $A(0, \alpha)$

Κάθε σημείο $M(x, y)$ της υπερβολής έχει συντεταγμένες: $y \leq -\alpha$ ή $y \geq \alpha$ και $x \in \mathbb{R}$

ΣΥΜΜΕΤΡΙΕΣ ΥΠΕΡΒΟΛΗΣ

Οι άξονες $x'x$ και $y'y$ είναι άξονες συμμετρίας της υπερβολής.

Το $O(0,0)$ είναι κέντρο συμμετρίας της υπερβολής, είναι μέσον του $(E'E)$ και λέγεται κέντρο της.

Όταν ένα σημείο $M_1(x_1, y_1) \in C$ τότε λόγω των παραπάνω συμμετριών και τα σημεία $M_2(-x_1, y_1)$, $M_3(-x_1, -y_1)$, $M_4(x_1, -y_1) \in C$

ΕΚΚΕΝΤΡΟΤΗΤΑ ΥΠΕΡΒΟΛΗΣ

Ορισμός: ονομάζουμε εκκεντρότητα μιας υπερβολής και τη συμβολίζουμε με ε το

λόγο $\varepsilon = \frac{\gamma}{\alpha} > 1$ (αφού $\alpha < \gamma$)

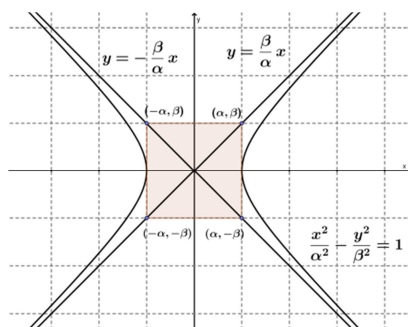
$$\varepsilon = \frac{\gamma}{\alpha} \Leftrightarrow \varepsilon^2 = \frac{\gamma^2}{\alpha^2} \Leftrightarrow \varepsilon^2 = \frac{\alpha^2 + \beta^2}{\alpha^2} \Leftrightarrow \varepsilon^2 = 1 + \frac{\beta^2}{\alpha^2}$$

$$\Leftrightarrow \varepsilon^2 = 1 + \left(\frac{\beta}{\alpha}\right)^2 \Leftrightarrow \left(\frac{\beta}{\alpha}\right)^2 = \varepsilon^2 - 1 \Leftrightarrow \frac{\beta}{\alpha} = \sqrt{\varepsilon^2 - 1}$$

Η εκκεντρότητα είναι μια παράμετρος που καθορίζει τη μορφή μιας υπερβολής.

Όσο μικρότερη είναι η εκκεντρότητα μιας υπερβολής, τόσο πιο « κλειστή » είναι.

ΑΣΥΜΠΤΩΤΕΣ ΥΠΕΡΒΟΛΗΣ

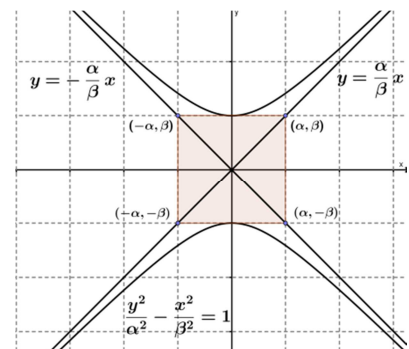

Οι ασύμπτωτες της υπερβολής $\frac{x^2}{\alpha^2} - \frac{y^2}{\beta^2} = 1$ είναι

οι ευθείες με εξισώσεις: $y = \frac{\beta}{\alpha}x$ και $y = -\frac{\beta}{\alpha}x$

Οι ασύμπτωτες της υπερβολής $\frac{y^2}{\alpha^2} - \frac{x^2}{\beta^2} = 1$ είναι οι

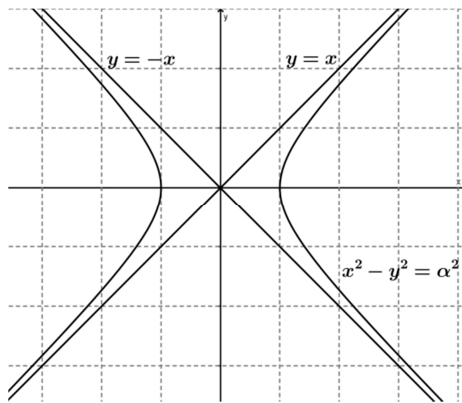
ευθείες με εξισώσεις: $y = \frac{\alpha}{\beta}x$ και $y = -\frac{\alpha}{\beta}x$

ΟΡΘΟΓΩΝΙΟ ΒΑΣΗΣ ΥΠΕΡΒΟΛΗΣ

Το ορθογώνιο με κορυφές τα σημεία (α, β) , $(-\alpha, \beta)$, $(-\alpha, -\beta)$, $(\alpha, -\beta)$

λέγεται ορθογώνιο βάσης της υπερβολής και οι διαγώνιοί του είναι οι ασύμπτωτες της υπερβολής.

ΙΣΟΣΚΕΛΗΣ ΥΠΕΡΒΟΛΗ

Όταν είναι $\alpha = \beta$ ($\gamma = \alpha\sqrt{2}$) τότε η υπερβολή λέγεται **ισοσκελής**.

Η εξίσωση της είναι:

$x^2 - y^2 = \alpha^2$ ή $y^2 - x^2 = \alpha^2$ και έχει ασύμπτωτες τις ευθείες $y = x$ και $y = -x$.

Η εκκεντρότητα της ισοσκελούς υπερβολής είναι $\varepsilon = \sqrt{2}$.

ΕΦΑΠΤΟΜΕΝΕΣ ΥΠΕΡΒΟΛΗΣ

- Η εφαπτομένη της υπερβολής C: $\frac{x^2}{\alpha^2} - \frac{y^2}{\beta^2} = 1$, με $\gamma^2 = \alpha^2 + \beta^2$ στο

σημείο της $M(x_1, y_1)$ είναι:
$$\frac{x \cdot x_1}{\alpha^2} - \frac{y \cdot y_1}{\beta^2} = 1$$

Η εξίσωση αυτή γράφεται και ως εξής: $\beta^2 x \cdot x_1 - \alpha^2 y \cdot y_1 = \alpha^2 \beta^2$

Άρα έχει συντελεστή διεύθυνσης $\lambda = \frac{\beta^2 \cdot x_1}{\alpha^2 \cdot y_1}$, $y_1 \neq 0$

Στις κορυφές της Α' και Α η υπερβολή δέχεται κατακόρυφες εφαπτόμενες.

- Η εφαπτομένη της υπερβολής C: $\frac{y^2}{\alpha^2} - \frac{x^2}{\beta^2} = 1$, με $\gamma^2 = \alpha^2 + \beta^2$ στο

σημείο της $M(x_1, y_1)$ είναι:
$$\frac{y \cdot y_1}{\alpha^2} - \frac{x \cdot x_1}{\beta^2} = 1$$

Η εξίσωση αυτή γράφεται και ως εξής: $\beta^2 y \cdot y_1 - \alpha^2 x \cdot x_1 = \alpha^2 \beta^2$

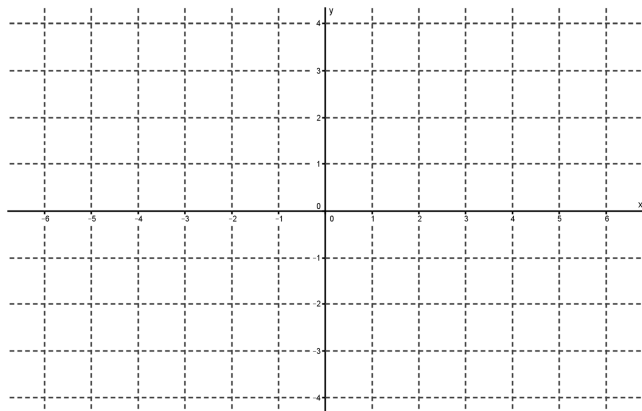
Άρα έχει συντελεστή διεύθυνσης $\lambda = \frac{\alpha^2 \cdot x_1}{\beta^2 \cdot y_1}$, $y_1 \neq 0$

Στις κορυφές της Α' και Α η υπερβολή δέχεται οριζόντιες εφαπτόμενες.

ΑΣΚΗΣΗ 1^Η

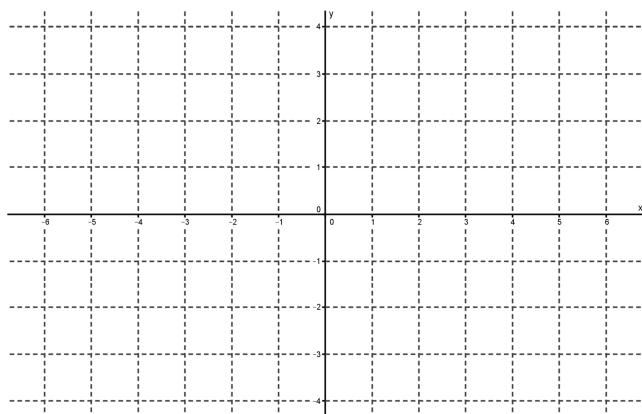
Δίνεται η υπερβολή με εξίσωση: $C: x^2 - 4y^2 = 4$

- Διαιρώ όλους τους όρους με το 4 :
- $\alpha^2 =$
- $\beta^2 =$
- $\gamma^2 = \alpha^2 + \beta^2 =$
- κορυφές:
- εστίες:
- εκκεντρότητα: $\varepsilon = \frac{\gamma}{\alpha} =$
- ασύμπτωτες:

ΑΣΚΗΣΗ 2^Η

Δίνεται η υπερβολή με εξίσωση: $C: y^2 - x^2 = 4$

- Διαιρώ όλους τους όρους με το 4 :
- $\alpha^2 =$
- $\beta^2 =$
- $\gamma^2 = \alpha^2 + \beta^2 =$
- κορυφές:
- εστίες:
- εκκεντρότητα: $\varepsilon = \frac{\gamma}{\alpha} =$
- ασύμπτωτες:

ΑΣΚΗΣΗ 3^Η

Να βρεθεί η εξίσωση της ισοσκελούς υπερβολής με εστίες $E'(-3\sqrt{2}, 0)$ και $E(3\sqrt{2}, 0)$

ΛΥΣΗ

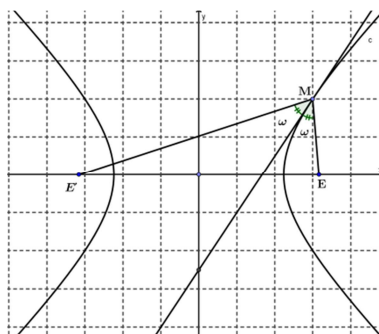
- από τη μορφή των εστιών έχουμε ότι η μορφή της εξίσωσης της ισοσκελούς υπερβολής είναι:
- επειδή η υπερβολή είναι ισοσκελής είναι:
- άρα η εξίσωση της είναι :

ΑΣΚΗΣΗ 4^Η

Να βρεθεί η εξίσωση της υπερβολής με εστίες στον άξονα $x'x$, συμμετρικές ως προς το $O(0,0)$, εκκεντρότητα $\varepsilon = 3$ η οποία διέρχεται από το σημείο $M(\sqrt{2}, -1)$

ΛΥΣΗ

- η εξίσωση της υπερβολής είναι της μορφής:
- αφού είναι $\varepsilon=3$ άρα
- αφού $M \in C$ άρα οι συντεταγμένες του επαληθεύουν την εξίσωση της υπερβολής άρα:

ΑΝΑΚΛΑΣΤΙΚΗ ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΥΠΕΡΒΟΛΗΣ

Η εφαπτομένη μιας υπερβολής σε ένα σημείο της M είναι διχοτόμος της γωνίας $E\hat{M}E$.

ΑΣΚΗΣΗ 5^Η

Δίνεται η υπερβολή με εξίσωση $C: 2x^2 - y^2 = 9$ και το σημείο της $M(3,3)$.

Να βρεθούν οι εστίες της και οι κορυφές της.

Να βρεθεί η εξίσωση της διχοτόμου της γωνίας $E\hat{M}E$.

ΛΥΣΗ

ΑΣΚΗΣΗ 6^Η

Να βρεθεί ο γεωμετρικός τόπος των σημείων του επιπέδου με συντεταγμένες

$$M\left(\frac{5}{\eta\mu\theta}, 7\sigma\varphi\theta\right), \quad \theta \in (0, \pi)$$

ΑΣΚΗΣΗ 7^Η

Να βρεθεί ο γεωμετρικός τόπος των σημείων του επιπέδου με συντεταγμένες

$$M\left(\frac{2}{\sigma\upsilon\nu\theta}, 2\sqrt{3}\varepsilon\varphi\theta\right), \quad \theta \in \left(-\frac{\pi}{2}, \frac{\pi}{2}\right)$$

ΑΣΚΗΣΗ 8^Η

Να βρεθεί ο γεωμετρικός τόπος των σημείων τομής των ευθειών:

$$(\varepsilon_1): x - y = \lambda \quad , \quad (\varepsilon_2): \lambda x + \lambda y = 1 \quad , \quad \lambda \neq 0$$

ΛΥΣΗ

ΑΣΚΗΣΗ 9^η

Δίνονται οι υπερβολές με εξισώσεις $C_1: \frac{x^2}{9} - \frac{y^2}{4} = 1$ και $C_2: \frac{y^2}{4} - \frac{x^2}{9} = 1$

Ναδειχθεί ότι $\frac{1}{\varepsilon_1^2} + \frac{1}{\varepsilon_2^2} = 1$ όπου ε_1 και ε_2 οι εκκεντρότητες των υπερβολών.

ΛΥΣΗ

$$\alpha_1^2 = \quad , \beta_1^2 = \quad , \gamma_1^2 = \alpha_1^2 + \beta_1^2 =$$

$$\text{Άρα } \alpha_1 = \quad , \beta_1 = \quad , \gamma_1 = \quad , \varepsilon_1 = \frac{\gamma_1}{\alpha_1} =$$

$$\alpha_2^2 = \quad , \beta_2^2 = \quad , \gamma_2^2 = \alpha_2^2 + \beta_2^2 =$$

$$\text{Άρα } \alpha_2 = \quad , \beta_2 = \quad , \gamma_2 = \quad , \varepsilon_2 = \frac{\gamma_2}{\alpha_2} =$$

$$\text{Άρα } \frac{1}{\varepsilon_1^2} + \frac{1}{\varepsilon_2^2} =$$

ΑΣΚΗΣΗ 10^η

Για ποια τιμή του k η ευθεία $(\varepsilon): 2x + y + k = 0$ εφάπτεται της υπερβολής

$$C: x^2 - y^2 = 3$$

ΛΥΣΗ

ΑΣΚΗΣΗ 11^Η

Για ποια τιμή του k η ευθεία $(\varepsilon): y = kx + 3$ εφάπτεται της υπερβολής

$$C: x^2 - y^2 = 3$$

ΛΥΣΗ**ΑΣΚΗΣΗ 12^Η**

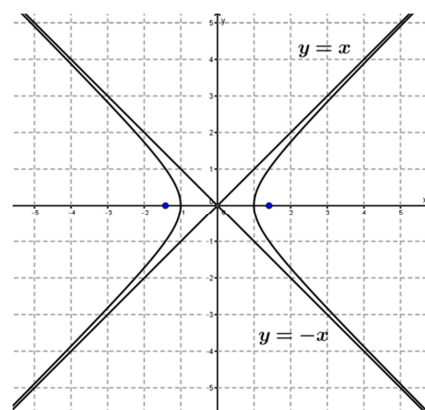
Να βρεθεί το είδος της καμπύλης που αντιστοιχεί στην εξίσωση $\frac{x^2}{k-4} - \frac{x^2}{k+4} = 1$ για τις διάφορες τιμές του $k \in \mathbb{R}$, $k \neq \pm 4$

ΛΥΣΗ

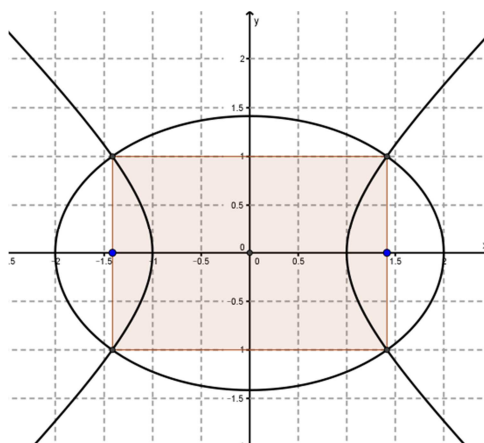
ΑΣΚΗΣΗ 13^Η

Δίνεται η υπερβολή $C: x^2 - y^2 = 1$

Α) να βρεθούν οι εστίες και οι ασύμπτωτες της υπερβολής.

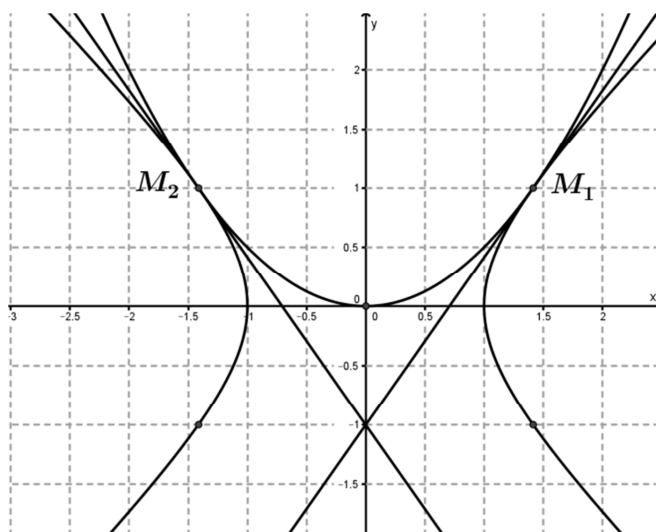

Β) να βρεθούν τα σημεία M της υπερβολής για τα οποία ισχύει $(ME) + (ME') = 4$ όπου E και E' οι εστίες της υπερβολής.

Γ) αν είναι $M_1(\sqrt{2}, 1)$, $M_2(-\sqrt{2}, 1)$, $M_3(-\sqrt{2}, -1)$, $M_4(\sqrt{2}, -1)$ τα σημεία που βρέθηκαν στο προηγούμενο ερώτημα ναδειχθεί ότι είναι κορυφές ορθογωνίου με εμβαδόν ίσο με 4ϵ , όπου ϵ η εκκεντρότητα της υπερβολής.

Δ) να βρεθεί η εξίσωση της παραβολής η οποία έχει κορυφή το $O(0,0)$ και διέρχεται από τα σημεία M_1, M_2 . Έπειτα ναδειχθεί ότι η παραβολή εφάπτεται της υπερβολής στα σημεία αυτά.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗΣ

1. Θεωρούμε τα σημεία $M(2k-1, 3-k)$, $k \in \mathbb{R}$
- A) να βρεθεί ο γεωμετρικός τόπος του σημείου M για τις διάφορες τιμές του $k \in \mathbb{R}$
- B) να βρεθεί το σημείο A του γεωμετρικού τόπου που απέχει την ελάχιστη απόσταση από την αρχή των αξόνων $O(0,0)$.
- Γ) αν είναι B το σημείο του γεωμετρικού τόπου που βρίσκεται πάνω στον άξονα γ'γ να βρεθεί το εμβαδόν του τριγώνου OAB.
- Δ) να βρεθεί ο γεωμετρικός τόπος των σημείων N του επιπέδου για τα οποία ισχύει $(NAB) = 20$.
2. Θεωρούμε τα σημεία $M(\sqrt{2}\eta\mu\omega - 2, \sqrt{2}\sigma\upsilon\nu\omega + 2)$, $\omega \in \mathbb{R}$
- A) να βρεθεί ο γεωμετρικός τόπος του σημείου M για τις διάφορες τιμές του $\omega \in \mathbb{R}$
- B) δίνεται η παραμετρική ευθεία (ε): $x + y = \mu$, $\mu \in \mathbb{R}$. Να βρεθούν οι τιμές του μ για τις οποίες:
- i) Η (ε) δεν έχει κανένα κοινό σημείο με τον γ.τ του M
 ii) Η (ε) εφάπτεται του γ.τ του M.
 iii) Η (ε) τέμνει τον γ.τ του M σε δύο διακεκριμένα σημεία.
3. Δίνονται οι εξισώσεις: $(k+2)x + ky - 1 = 0$ (1) και
- $$(k+5)x + 2y - 2 = 0$$
- (2),
- $k \in \mathbb{R}$
- i) Να δειχθεί ότι οι παραπάνω εξισώσεις παριστάνουν ευθείες για κάθε τιμή του $k \in \mathbb{R}$
- ii) Για ποιες τιμές του k οι ευθείες είναι κάθετες;
- iii) Για ποια τιμή του k οι ευθείες ταυτίζονται;
- iv) Για ποιες τιμές του k οι ευθείες είναι παράλληλες;
- Ποια είναι τότε η απόστασή τους;
4. Δίνεται η ευθεία με εξίσωση (ε): $x - y - 3 = 0$
- i) Να βρεθεί το συμμετρικό B του A ως προς την ευθεία (ε)
- ii) Να βρεθεί η εξίσωση του κύκλου C_1 με κέντρο το B που αποκόπτει από την (ε) χορδή μήκους $4\sqrt{2}$.
- iii) Να βρεθεί η εξίσωση του κύκλου C_2 που εφάπτεται εσωτερικά του C_1 και έχει κέντρο το $\Gamma(0,3)$.

5. Δίνεται η εξίσωση $(k+1)x + (3k-7)y + 19 - 11k = 0$, $k \in \mathbb{R}$
- α) ναδειχθεί ότι η εξίσωση παριστάνει ευθεία για κάθε $k \in \mathbb{R}$
- β) ναδειχθεί ότι όλες οι ευθείες της οικογένειας διέρχονται από ένα σταθερό σημείο.
- γ) αν ε_1 και ε_2 οι ευθείες της οικογένειας για $k=2$ και $k=3$ να βρεθεί η οξεία γωνία που σχηματίζουν.
- δ) αν $(\varepsilon_3): x + y - 1 = 0$ να βρεθεί το εμβαδόν του τριγώνου που σχηματίζουν οι ευθείες ε_1 , ε_2 , ε_3 .
6. Δίνεται η εξίσωση $x^2 + y^2 + 2kx + 2(1+k)y + 2k + 1 = 0$, $k \in \mathbb{R}^*$
- i) Ναδειχθεί ότι παριστάνει κύκλο για κάθε τιμή του $k \in \mathbb{R}^*$
- ii) Ποιος ο γεωμετρικός τόπος των κέντρων των κύκλων της οικογένειας;
- iii) Ναδειχθεί ότι όλοι οι κύκλοι της οικογένειας διέρχονται από ένα σταθερό σημείο.
- iv) Ναδειχθεί ότι όλοι οι κύκλοι της οικογένειας εφάπτονται στην ευθεία με εξίσωση $(\delta): x - y + 1 = 0$
7. Δίνεται η παραβολή $C_1: x^2 = 3y$ και ο κύκλος $C_2: x^2 + y^2 = 4$
- α) Να βρεθούν οι κοινές εφαπτόμενες της παραβολής και του κύκλου.
- β) Αν είναι A και B τα κοινά σημεία των δύο καμπυλών να βρεθούν οι εφαπτόμενες του κύκλου στα σημεία αυτά καθώς και η οξεία γωνία που σχηματίζουν .
8. Δίνεται η εξίσωση $\frac{x^2}{9-k} + \frac{y^2}{3+k} = 1$ (1)
- α) για ποιές τιμές του $k \in \mathbb{R}$, $k \neq 9$, $k \neq -3$ η εξίσωση (1) παριστάνει έλλειψη;
- β) για ποιές τιμές του $k \in \mathbb{R}$, $k \neq 9$, $k \neq -3$ η εξίσωση (1) παριστάνει υπερβολή; Για ποια τιμή του k η υπερβολή είναι ισοσκελής;
- γ) για ποιά τιμή του $k \in \mathbb{R}$, $k \neq 9$, $k \neq -3$ η εξίσωση (1) παριστάνει κύκλο;